

REDACTIUNEA,
Administrațiunea și Tipografia
Brașov, piața mare nr. 30.
TELEFON Nr. 226.
Scrisorile nerăscuțite nu se
primesc.
Anunșurile nu se răscesc.
I. aserată
se primește la Administrațiunea
Brașov și la următoarele:
BIBLIOTECA de ARHIVĂ:
In Viena la M. Dukas Nachf.,
Sus. Angenfeld & Emmerio Les-
ner, Heinrich Schalek, A. O-
jehk Nachf., Anton Oppelk.
In Budapesta la A. V. Golber-
ger, Ekstein Bernat, Julius Le-
pold (VII) Krasóbat-kórtut.
Prețul inserțiilor: o serie
găsește pe o coloană 10 bani
pentru o publicare. Publicări
mai dese după tariful și invo-
ia. — RECLAMR pe pagina
— a o serie 30 bani.

GAZETA TRANSILVANIEI

ANUL LXXII.

Telefon: Nr. 226.

GAZETA apare în fiecare zi
Abonamente pentru Austro-Ungari:
Pe un an 24 cor., pe șase luni
12 cor., pe trei luni 6 cor.
M-rii de Duminecă 4 cor. pe săptămână
Pentru România și străinătate:
Pe un an 40 franci, pe șase
luni 20 fr., pe trei luni 10 fr.
M-rii de Duminecă 8 fr. pe săptămână
Se primumă la toate off-
cille postale din țară și din
afară și la d-nii colectori.
Abonamentul pentru Brașov:
Administrațiunea, Piața mare
bărgul Inului Nr. 30, etajul
I. Pe un an 20 cor., pe șase
luni 10 cor., pe trei luni 5 cor.
Cu dusul acasă: Pe un an 24
cor., pe șase luni 12 cor., pe
trei luni 6 cor. — Un asem-
piar 10 bani. — Atât abona-
mentele, cât și inserțiunile
sunt a se plăti înainte.

Nr. 214.

Brașov, Duminecă 4 (17) Octomvrie

1909.

NOU ABONAMENT

LA

„GAZETA TRANSILVANIEI“.

Cu 1 Octomvrie st. v. 1909

se deschide nou abonament pe cuartulul patru
al anului, la care invităm pe toți amicii
și sprijinatorii foaiei noastre.

Prețul abonamentului:

Pentru Austro-Ungaria: Pe un an 24
coroane, pe șase luni 12 coroane, pe trei luni
6 coroane, pe o lună 2 coroane.

Pentru România și străinătate: Pe un
an 40 franci, pe șase luni 20 franci, pe tre-
luni 10 franci, pe o lună fr. 3.50.

ADMINISTRAȚIUNEA

Chestiunea școlărilor noastre.

Acum când ne aflăm în preajma
congresului național-bisericesc toată lu-
mea se întrebă ce va fi cu școlăle no-
stre? Le mai susținem sau abdicem
de ele? Aceste sunt cele două între-
bări, ce preocupă întreaga suflare ro-
mânească.

Ca să cunoaștem mai bine insem-
nătatea acestei chestiuni, trebuie să
ne punem următoarele trei întrebări:
ce-a fost școala noastră în trecut? ce
este ea în prezent? și ce-ar trebui să
fie ea în viitor, dacă voințe să-și im-
plinească misiunea sublimă, pentru
care a fost creată?

Străbunii noștri însufleții de ma-
rele avânt ce l-au luat statele civili-
zate din Apus, și convinși fiind că
avântul acela provine dela lumina
massei poporului, săvârșită de către
numeroasele școlăle, s-au pus și ei pe
lucru și au înființat aproape în fiecare
comună românească câte-o școală, ca
tot atâtea foculare pentru lumina
poporului. În avântul însuflețirii lor,
nu s-au uitat la piedecile, ce le-au
întâmpinat, ci au jertfit totul, numai
ca să clădească acest templu al cul-
turii românești.

Convingerea lor era, că un po-
por numai atunci poate progresa, nu-
mai atunci își poate elupta un rol
important în conducerea destinelor
popoarelor, dacă cei doi factori car-
dinali: biserica și școala își îndepli-
nesc pe deplin misiunea lor cea sfântă
pe pământ: lumina și întărirea
poporului.

Iar aceasta o pot face numai
atunci, dacă nu vor atârna dela ca-
priciul unuia sau altuia, ci își urmează
calea înainte nestingherii și neimpie-
decați de nimeni. De aceea au lup-
tat din răputeri, ca să asigure inde-
pendența acestor doi factori culturali.
Dar vremile se schimbă și cu
ele și oamenii.

Pleiada aceea de entusiaști din
48 s'a stins. Abia ici-colea se mai
găsește câte-un vechiu gregar, care
pare o ființă anahronistică în lumea
aceasta plină de patimi și lacomă
după bani. Nimeni nu se mai însufe-
lește pentru bunuri obșterii, ci fiește-
țare caută interesele sale proprii. Cei

mai mulți se girează de „conducători“
ai poporului, numai pentruca cu atât
mai ușor să tragă vre-un folos și
s'ajungă la mărirea. Schimbarea de
principii e la ordinea zilei. Rar se gă-
sesc caractere ferme și statornice.
Acestea se consideră de cătră cei mai
mulți ca niște ființe inapoiate în cul-
tură și încăpăținate. Cu cât e cineva
mai mlădios, cu cât își schimbă mai
des fața, cu atât e mai „modern“ și
mai „înaintat în cultură“.

Toate acestea provin dela lipsa
totală a unei culturi adevărate și se-
rioase. Trăim în era superficialității
și a senzației. Totul ce provine din
Apus, fie bun sau rău, dar mai mult
rău, se respândește și la noi, bine
înțeles într'o formă exagerată și in-
tortochiată. De regulă nu căutăm la
esența lucrurilor, ci împrumutăm nu-
mai forma esterioră a lor, spoin-
du-ne numai pe din afară, pe când
interiorul nostru este: gol și intu-
nerec.

Astfel se esplică că mai toate
instituțiunile noastre, de toate cate-
goriile, tânjesc, ca fiind importate
din Apus și neacomodate cu spiritul
genuin al poporului. Am putea-o do-
cumenta aceasta începând dela cea
mai mare, până la cea mai mică so-
cietate culturală din orice comună
românească. Pretutindenea vezi scris
pe edificii, pe dinafară, cu litere
groase: „Asociația culturală...“ „Reu-
niunea de cântări“, „Casina română“
etc. etc.

Intrând însă înăuntru și cerce-
tând mai de aproape starea lor, vei
vedea în cele mai multe locuri numai
certe și desbinări, cari împedecă des-
voltarea lor.

Ași putea înșira un pomelnic
întreg de atare natură, dar cred că
e superfluu, fiind cunoscute și încă
prea bine cunoscute de toată lumea
românească.

Așa stăm cu biserica noastră,
așa stăm cu școala noastră și așa
stăm în general, cu toate instituți-
unile noastre culturale.

Știrea aceasta deplorabilă trebuie
să ne trezească din letargie, trebuie
să ne deschidă odată ochii și să ved-
dem că așa nu mai merge, căci ajun-
gem la ruină totală. Trebuie să în-
cepem o altă viață mai sănătoasă și
mai rodnică, dacă voim să ne asi-
gurăm existența ca popor și ca na-
țiune mare și tare.

Iar ca s-o putem face aceasta,
trebuie să o luăm dela început, să
luminăm și să întărim mai întâi
masa cea mare a poporului, susțina-
toarea și continuatoarea naționalității
noastre. Mijlocul cel mai eficace pen-
tru ajungerea acestui scop este școala
noastră națională.

Să căutăm deci în primul rând,
ca să susținem și să întărim școlăle
noastre câte le avem și să nu lăsăm
sub nici un preț, ca să pierdem
vreuna din ele, căci copiii și nepoții
noștri ne vor blăstăma și-n morminte,
că n-am fost vrednici să păstrăm
tesaurul strămoșesc: școala noastră
națională.

Este adevărat că suntem săraci

și asupriți din toate părțile. Dar nu
mai puțin adevărat este și aceea, că
părinții și străbunii noștri au fost și
mai săraci și tot așa de prigoniiți ca
și noi, dacă nu și mai tare.

Dar o însușire ne lipsește nouă,
ceeace a fost podoaba înaintașilor
noștri: însuflețirea și jertfirea pentru
tot ce-i românesc.

Să resfoim istoria trecutului no-
stru și acolo vom vedea scrise cu
litere de aur nume ca: Petru Maior,
Micu-Clain, Șincai, apoi Șuluț, Șa-
guna, Bariț etc. tot atâția pioneri ai
culturii românești.

Și că aceștia erau ridicat la un
renume atât de strălucit, provine de
acolo că ei au simțit pulsul popo-
rului, al masei de rând, și n-au pre-
getat nici timp nici osteneți, ci și-au
pus toate puterile în serviciul cauzei
naționale.

Să frunzărăm cât mai des aceste
pagini pline de glorie ale neamului
nostru, și însuflețindu-ne de frumoa-
sele exemple de muncă și abnega-
țiune ale acestor figuri mărețe, să
contribuim și noi cu obolul nostru la
altarul culturii românești, la altarul
școlăle noastre naționale.

Nu trebuie să ne speriem de pie-
decile ce ni se pun de dinafară, ci
îndârjiți de ele, să ne punem cu o
forță și mai mare pe lucru, întărind
și desăvârșind opera măreață a stră-
bunilor noștri.

Sunt unii, cari susțin că suntem
săraci și n-avem mijloace, ca să le
susținem conform recerințelor noiei
legi școlare.

Aceasta părere e o sinamăgire
cât se poate de periculoasă și provine
sau din necunoștință de cauză, sau
din comoditate, sau din reavoință.

Să examinăm mai de aproape
lucrurile și ne vom convinge numai
decât de starea faptică a lor și nu
ne vom lăsa seduși de unii și de
alții, cari orice, numai binevoitori sin-
ceri și devotații ai neamului nu pot fi.

Școlăle noastre primare, în ge-
nere, sunt așezate în comune curat
românești.

Statul le-ar lua bucurios, dar nu
le-ar putea susținea, neputând intro-
duce în budget milioanele acelea ce
ar reclama cele câteva mii de școlăle
confesionale, ce le avem noi românii
laolaltă: uniți și neuniți.

De aceea statul se multămește
deocamdată numai cu aceea, că ri-
dică ici-colea, tot la o distanță oare
care, câte-o școală de stat, care să
răspândească cultura maghiară în cer-
curi cât mai largi. Aceasta se face
nu întâmplător, ci după un plan bine
definit și cu calculi matematici.

Neputând pune mâna statul di-
rect pe școlălele profesionale, le aca-
parează indirect, straformându-le din
școlăle profesionale în școlăle comu-
nale. La aceasta se tinde sistematic
în toate saele noastre.

Se naște acum întrebarea, că
oare poporul nostru scapă prin a-
ceasta de sarcini sau nu? Eu susțin
sus și tare că nu. Ba din contră, ele

se ridică și mai mult, căci pe când o
școală profesională se putea zidi cu
3—4 mii coroane, iar salariul învăța-
toresc se putea plăti în rate, după
cum le venea credincioșilor mai bine,
o școală comunală însă reclamă cu
zidirea ei minimum 10—20 de mii
coroane, iar salariul învățătoresc tre-
buie plătit punctual la lună, căci la
din contră vine execuția în casa țar-
ranului. Unde se mai adauge apoi și
aceea, că la o școală comunală n-a-
vem nici o influință, ba nici măcar
nu putem ingera, ca să ni se trimită
învățători români, ci ni s-arunca pe
cap tot străini de limba și de legea
noastră strămoșească.

Ba se poate revărsa asupra no-
astră și fericirea aceea, ca să ne bla-
govestească stăpânirea și cu niște
porodite de-ai lui Israil, menite a ne
pregăti copiii pentru noul Canaan.

Câtă ironie, Doamne când te
gândești la aceea ca tănerele noastre
vlăstare să fie hrănite de niște suflete
cu totul străine de ele, ba chiar
dușmane lor!

Dacă n-ar mai fi nici un motiv,
ar ajunge și acesta singur, ca să ni
se ridice sângele în cap de rușine,
c-am lăsat să se comită o crimă atât
de mare la adresa noastră.

Nu, nu putem suferi una ca asta
ci trebuie să ne ridicăm ca un singur
om și să luptăm din răputeri, ca să
salvăm acest scump tesaur al neamu-
lui nostru.

Să sărim cu mic cu mare, bogat
și sărac, bănci etc. și să nu lăsăm
din mână această fortăreață a culturii
românești. Să nu ne speriem de fu-
ria oarbă, cu care s-a năpustit asu-
pra noastră stăpânirea, ci să ne cu-
getăm și la aceea, că nu poate dura
nici starea asta haotică și vijelioasă
până-i lumea, și că odată totuși tre-
buie să se schimbe vremurile și în-
spre bine, surizând și pentru noi soa-
rele dreptății și al luminii.

Și să nu fim atât de naivi, in-
cât să credem că predând școlile,
vom avea pace și liniște. Nu, căci
aceasta este numai un paș, ca mâne
poimâne tot cu acele mijloace și cu
pretexte, să ne pună mâna și pe bi-
serici.

S-a și început deja bombardar-
ea și a acestei fortărețe, ultimei și
celei mai sfinte din câte le mai avem,
prin noua ordinațiune ministerială
referitoare la propunerea religiei în
limba maghiară.

Acest dar iezuitic e învăluit în
niște hărțuțe de tot fine, pentru ca
să-l putem înghiți ca pe niște pilule,
pe neobservate și pe nesimțite.

În felul acesta ni se va da pi-
lulă de pilulă până ce ne-om trezi
odată, că am înghițit peștele cu os
cu tot. Atunci însă înzădar ne-om
mai trezi, căci înaintea noastră nu
vom mai vedea altceva, decât o ce-
tate plină de ruine.

Videant consules! ...

14 Octomvrie n. 1909

Argus.

Congresul național-bisericesc.

— Dela trimisul nostru. —

Sedința II.

La oarele 10 și jumătate I. P. S. S. Metropolitul deschide ședința. Sunt de față mai bine de două din trei părți dintre membrii congresului.

Din rândul întâi se ridică d-l Partenie Cosma și în numele comisiei de candidare propune lista candidaților pentru diferitele comisii precum urmează:

Biroul: M. Voileanu, I. Georgiu, St. Popa (neverificat), Dr. G. Proca, Lazar Trițeanu, Dr. I. Pap, Dr. Gh. Popa, Dr. Val. Olariu, Gh. Breban.

Comisiunea verificatoare: Andreiu Ghidiu, Dr. Șenchea, Dr. Popa.

Com. organizatoare: Dr. Ilarion Pușcariu, Aug. Hamsea, Filaret Musta, Ioan cav. de Pușcariu, P. Cosma, Dr. Nic. Oncu, Dr. Nestor Oprean, Il. Trăilă, Dr. G. Dobrin.

Com. bisericască: Dr. Eus. Roșca, Vas. Mangra, Dr. Ios. Badescu, I. de Preda, Vas. Almășan, Dr. Gavr. Cosma, Nic. Zigre, Dr. St. Petroviciu, Dr. Aur. Novac.

Com. școlară: V. Damian, Roman Ciorogar, Dr. Gh. Popoviciu, V. Onițiu, Dr. Aur. Vlad, V. Geldiș, Em. Ungureanu, Dr. Val. Branște, C. Drăgălina.

Comisiunea financiară: Dr. M. E. Cristea, N. Roxin, Mih. Popovici, Dr. N. Comșia, Dr. N. Vecerdea, Dr. Aur. Lazar, P. Rotar, Titu Hațeg, Dr. P. Cornean.

Com. petiționară: T. Herman, C. Lazar, Sebastian Olariu, Dr. Vas. Freda, Dr. Vas. Pahone, Gh. Fejér, P. Ionaș, Gh. Breban, Dr. Aur. Novac.

Com. Gozdu: N. Ivan, Dr. T. Putici, A. Ghidiu, Dr. I. Marghita, Dr. St. Rozvany, Dr. G. Dobrin, Dr. Val. Branște, Ant. Mocsonyi de Foen, Aurel Petroviciu.

După ce toți candidații se aleg cu aclamațiune, la cuvântul E. Ungureanu, și după ce face istoricul chestiei înființării de episcopi, care chestie dela 1868 preocupă într-una pe conducătorii bisericii, propune ca ea să nu mai fie ca până-cum dată spre studiere comisii organizatoare, care de obicei are foarte mult de lucru, ci să se institue o comisiune specială, pentru care și propune pe domnii: Din arhidieceză: N. Voileanu, Almășan, Cosma. Dieceza Aradului: Putici, Mocsonyi și Ungureanu. Dieceza Caransebeșului: Dr. Popovici, Dr. Dobrin, Dr. Petrovici.

P. C. Sa V. Mangra observă în aceasta listă de candidare o preterare a părților ungurene. Propune în locul lui Dr. Putici pe Roman Ciorogariu. Propunerea Ungureanu se votează cu amendamentul Mangra.

D-l M. Voileanu dă cetire rapoartelor consistorului metropolitan, dintre cari notăm pe cele mai însemnate:

1. Raportul consist. plenar.
2. Propunerea în privința unui monument fericitului arhieru A. baron de Șaguna.
3. Raport în afacerea serbărilor centenare pentru fericitul metrop. Șaguna.
4. Propunere în privința Regulamentului pentru alegerea de protopresbiteri.

5. În afacerea întregirii dotațiunii preoților dela stat.

6. Proiect de regulament pentru procedura disciplinară.

7. Raportul senatului bisericesc.

8. Raportul senatului școlar.

9. *Raport în afacerea limbii de catechizare la școlile de stat*

10. Proiect de regulament pentru organizarea învățământului.

11. Regulament pentru examenul de calificare învățătoarească.

12. Proiect de regulament pentru esamenul special pedagogic cerut dela candidații de prof la pedagogie.

13. Raport în afacerea episcopilor, ce au să se înființeze.

Rapoartele se trimit diferitelor comisii.

Apoi se cetesc cererile de concediu: I. Budințian din cauză de morb; *Constantin Burdea din cauză de morb (congresiștii strigă ostentativ: i-se dă, i-se dă). Aceeași scenă de ironie se petrece și la cererea de concediu a dep. congresual Dr. N. Ionescu.*

Mai cer concediu pe câteva zile Iul. Novac, G. Roșu, Gherasim Sârb, Dr. I. Suci și Mih. Veliciu, ear pentru întreg decursul congresului baronul Geza Duca și I. Russu Șirianu (din cauză de morb).

Urmează fixarea ordinei de zi a ședinței următoare.

După o discuție animată se primește propunerea Metropolitului de a se ține proxima ședință mâne, Sâmbătă la 10 a. m. dezbătându-se rapoartele diferitelor comisii.

Wlassics pe scenă. Misiunea lui Wlassics devine tot mai serioasă. Intre el și între miniștrii Wekerle, Kossuth, Andrassy, Apponyi, au urmat tratative serioase. Scopul acestora este, ca Wlassics să constituie un guvern de elemente cu totul noi, însă guvernul astfel constituit n'ar fi iertat să aibă înfișșăse de guvern extraparlamentar. Camera ar avea să-i voteze chiar o indemnizare pe câteva luni. Caracterul guvernului ar fi provizoric, cu speciala menire, de a căuta un compromis între diferitele partide și curente, sau în limbajul oficial: >intermedierea unui espediment între rege și partide. Numai dacă toate încercările de împăcare ar fi zădărnice, ar uza de ajurnarea dietei, noul guvern. Faptul ajurnării constituie un punct esențial în programul lui, căci actualii miniștrii nu vor să-și dea semnătura pentru un rescript de ajurnare!

După ultimele informații, Wlassics nu prea se pretează pentru un rol ca acesta, dar tratativele continuă.

Camera. În ședința de Joi s'a hotărât înființarea unui nou post de notar, cu leafă de 2400 cor. Postul va fi îndeplinit, nu știm ca ce răsplată, de unul din partidul din stânga extremă.

Cei trei deputați radicali Sârbi, ieșiți din partidul naționalist, împreună cu deputații sârbi, aleși în Croația, *Krusoievics* și *Lisavac*, s-au prezintat înaintea presi-

dentului camerei, anunțându-i că vor forma un partid separat. Suntem curioși, oare nu li-se va mai cere și >concesiune ministerială?<

Mulțămita Sălajului către Arhieriei bisericelii române gr. cat. Senatul Bisericesc din Șimleu, la propunerea d-lui Dr. C. Meșesian, a hotărât ca de-oparte să respingă cu indignare ordonanțele ministrului *Apponyi referitoare la învățarea religiei în limba ungurească*, iar pe de altă parte să-și exprime adanca sa mulțămire celor patru Arhieriei ai bisericii unite pentru dragostea și bunăvoința cu care au apărut drepturile noastre față de atacurile guvernului unguresc. De-odată a rugat și pe celelalte senate bisericesti din Sălaj ca să facă asemenea.

Alegerea dela Caransebeș.

Publicăm în următoarele actul oficial trimis din partea ministerului de culte I. P. S. Sale Mitropolitului Meșianu cu privire la înființarea alegerii părintelui Badescu de episcop al Caransebeșului.

Numărul 116,235. Dela ministrul regeșc unguresc de culte și instrucțiune publică. Escelenței Sale, Domnului *Ioan Meșianu*, Archiepiscop și Mitropolit gr. or. român în Sibiiu.

Escelența Voastră, Domnule Archiepiscop și Mitropolit! Maiestatea Sa ces. și apostolică regească, prin prealnalta rezoluțiune, datată în Viena, la 28 Septembrie anul 1909, nu s-a îndurat a afla, că e de confirmat alegerea protosincelului *Dr. Iosif Tr. Badescu* de episcop gr. or. român al Caransebeșului, efectuită din partea sinodului diecezan, convocat pe 12 Iulie, calendariul nou, anul 1909, la Caransebeș; și totodată Maiestatea Sa ces. și apostolică regală s-a îndurat a ordona preagrații, ca dispozițiile necesare pentru îndeplinirea scaunului episcopesc gr. or. român din Caransebeș să fie efectuate din partea Escelenței Voastre, cu escluderea celor deja aleși de a putea fi de nou aleși.

Când deci, cu provocare la prețuita reprezentatiune a Escel. Voastre din 6 Septembrie a. c. numărul 355 M. și pe lângă retrimeterea anexelor ce le avea, am onoare a comunica această prealnalță hotărâre Escelenței Voastre, Vă rog ca în înțelesul aceleia, și conform §-lui 98 din statutul organic al bisericii gr. or. române, să binevoiti a face fără amânare dispozițiunile necesare pentru îndeplinirea scaunului episcopesc gr. or. român din Caransebeș, cu ținerea în vedere a restrângerii precisate în prealnalta rezoluțiune.

Primiți, Escelența Voastră, espresiu-neia sinceră a deosebitei mele stime.

Budapesta, 6 Octomvrie 1909.

Pentru ministru: *Tóth* m. p. secretar de stat

Deputatul V. Lucaciu, despre politica moderată.

În cadrele unui interview mai lung, acordat ziarului „Adevărul“ Dr. V. Lucaciu, a zis:

>Noi am afirmat totdeauna și susținem și acum că interesele mari ale patriei precum și ale rasselor, maghiară și română cer o împăcare care nu e numai de o însemnătate primordială, ci și de o vădită necesitate pentru ambele rase.

Sunt și printre Unguri politicieni cu vederi sănătoase cari afirmă același lucru. Însă sistemul actual politic nu le permite o apropiere, nici sinceră, nici a-cunsă. Și așa e lucru firesc că tot mai tare se deschide abuzul între noi, spre bucuria și îndestularea dușmanului comun.

Eu mă tem că va fi târziu când se vor deștepta serios la o politică mai conciliantă. Până atunci, noi trebuie să stăm pe bază de intrasigență în luptele naționale, ori ce suferințe, orice jertfe s'ar cere, și chiar dacă ar fi vorba de jertfirea vieții și a tuturor intereselor particulare, să susținem mândru și nepătat steagul programului nostru național.

Dacă ar sta de vorbă cu noi factorii competenți și cu inima sinceră, am vedea ce avem să facem.

Până atunci luptă și iar luptă cu de- viza: >Înainte, înainte!<

Cestiunea încoronării regelui Ferdinand.

Un bărbat de stat din anturajul curții bulgare a făcut următoarele declarațiuni cu privire la încoronarea regelui Ferdinand: Dorința supremă a regelui e încoronarea, însă aceasta nu se poate face fără asistența bisericii ortodoxe, a cărei datorie e de a pune regelui coroana pe cap. Regele s-a adresat exarhului, întrebându-l dacă e posibil să se încoroneze fără de a trece la religia ortodoxă. Exarhul a declarat, că această cestiune e de competența sfântului sinod. Acesta la rândul lui, a hotărât ca regele numai atunci va putea fi încoronat, dacă va adopta religia ortodoxă. În urma acestei hotărâri regele a cerut sfatul sfântului Sinod, cum să procedeze spre a obține permisiunea Papei. Sf. Sinod a fost de părere, că ar fi suficient, dacă regele ar adopta formele exterioare ale ortodoxismului. În acest caz n'ar fi nevoie ca să renunțe la religia sa. Regele a plecat apoi la Viena spre a se consulta cu nunțul papal. Dorința regelui a fost ca cestiunea să se rezolve până la aniversarea proclamării independenței, însă aceasta n-a fost posibil, de oarece răspunsul Papei încă nu sosise. Acum se știe că Papa n-a consimțit nici la schimbarea religiei și nici la încoronare. De aceea se proiectează acum încoronarea principelui *Borris* ca rege al Bulgariei. Deși se cunoaște acum răspunsul Papei, totuși nu e exclusă posibilitatea, ca regele să treacă la ortodoxism și să se încoroneze.

Executarea lui Ferrer a produs în

Spania și în străinătate o agitație colosală, care ia dimensiuni tot mai mari și amenință cu urmări grave Spania.

Alaltăeri seara au avut loc în Paris mari demonstrațiuni în contra execuțiunei

FOILETONUL >GAZ. TRANS.<

Insemnări din București.

Cronica teatrală: Ovidiu de V. Alexandri.

E astăzi stabilit în literatura română: Alexandri este poetul național al nostru. Un poet însă care a văzut mai mult exteriorul lucrurilor, care n-a putut prinde frământările adânci, profunzimea și măreția vieții în general și a vieții romane în special. Pasiunile eroilor lui simți că-s trecătoare; eroii își fac impresia că se vor vindea de ele; ei sunt prea mult actori și prea puțin oameni. Comparați de pildă viața romană înfișșată în *Ovidiu*, cu viața romană înfișșată în *Quo vadis*. Ce deosebire între înscenarea vieții din *Ovidiu* și evocarea vieții din *Quo vadis*!

Și totuș e un lucru netăgăduit că *Ovidiu*, jucat pe scena Teatrului Național lasă o surprinzătoare impresie de noutate și de frăgezime, pentrucă Alexandri a fost un poet, un adevărat poet, care și-a iubit arta și eroii și i-a înfișșat sincer, ceea ce le asigură o îndelungată viață și pentrucă artiștii Teatrului național au știut să *vi-vifice* pe acești eroi și să dea vieții, prin jocul lor, prin creațiunile lor profunzimea și realitatea, pe care n-a reușit s-o dea poetul.

Îată de pildă scena într'adevăr mă-

reață și vie când nepoata împăratului August, Iulia, cea înrudită cu zeii, apare purtată pe lectică și încunjurată de licitori, în mijlocul plebei, care pusă la cale prin bani o huiduește și apoi o aclamă că: d i-se zvărele din nou bani. Iată iarăși scena, care lasă o profundă impresie a ultimului ospăț al lui Ovidiu, ospăț dat de el prietinelor în tovarășia curtezanelor Romei. Înainte de a pleca în exil.

Ovidiu e copilul răsfățat al Romei. Poet mare, el câștigă favoarea lui Mecena, care-l introduce la curtea lui August. Toate femelle il iubesc, mai ales de atunci de când el scrise *Arta de a iubi*. Il iubește și Corina, curtezana lui Ibis, care jură din cauza aceasta lui Ovidiu răzbu-nare de moarte. Il iubește însăși Iulia, nepoata lui August, cu care are întâlniri în grădina palatului. Ibis încearcă să-și răzbune pe Ovidiu, punând întâi să-l o-moare. Planul nu reușește. Pune la cale apoi o demonstrație ostilă Iuliei, pentru a compromite pe Ovidiu, care o scapă însuși aruncând bani plebei. Ibis înfișșează acest lucru lui August, ca și cum Ovidiu însuși l-ar fi plănuit pentru ca a-părănd-o pe Iulia să-i poată cuceri dragostea. În inima lui August, care-și iubea nepoata ca pe propria lui fiică, se naște un ghimpe. Când o surprinde cetind *Arta iubirei*, bănuiala lui devine chinuitoare: izbucnește. Dezmgăirea lui e cu atât mai mare cu cât ar vrea se dea pe Iulia lui

Cotison, regele Dacilor, pentru a trăi în pace cu acesta. Într'o scenă de un dramatism puternic, o scenă, la care Ovidiu e însăși de față, ea își mărturiseste iubirea. Zdrobit de suprinere, de revoltă, August îl izgonește pe amândoi din ochii lui. Mecena îndeamnă pe Ovidiu să fugă, pentru a scăpa de furia lui August. Înainte de a părăsi Roma, el dă un ultim ospăț prietinelor și curtezanelor... Și pe când toți petreceau în vila lui Ovidiu, a-pare aci și Iulia, nepoata Cesarului. Ovidiu o conjură să fugă, să nu rămână în mijlocul acestei orgii, ea mlădiță împărătească. Dragostea ei tirue însă, nu se lasă îndepărtată, rămâne la ospăț, ia cupa și închină proslăvind iubirea.

Deodată vila e înconjurată de soldați: August însoțit de Mecena, de licitori, pică ca un trăsnet în mijlocul ospățului. Hotărârea lui e exiul și pentru unul și pentru altul.

Actul al cincelea ne înfișșează pe Ovidiu la Tomi, zdrobit, bolnav, istovindu-se de dorul Romei și al Iuliei. După o luptă, Sciții îi aduc sclav pe Ibis, care are la el decretul de tertare pentru Ovidiu, nu i-l dă însă ci-l zvărele în foc pentru că-l ură încă. Când vin trimișii speciali cu cununi, să-l aducă la Roma, când vine însăși Iulia, e prea târziu. El moare în brațele lor.

Acți Alexandri a introdus un element

neverosimil, care putea fi de efect în vremea când el a scris piesa, care însă ră-nește bunul simț astăzi. Ovidiu în aiurarea lui din urmă întrevede cucerirea Daciei, vorbește de răsărirea unui nou popor roman, unei nouă Rome, în aceste locuri.

D-l Ar. N. *Demetriad* ne-a dat un desăvârșit, un extraordinar de adevărat *Ovidiu*, un Ovidiu sensibil, sentimental, un tânăr gingaș, poet până și în făptura lui înaltă, feminină. Un adevărat poet al iubirei, un sincer poet al iubirei. Și tocmai această sinceritate ni-l face simpatic, ne face să-i ertăm șovăelile, schimbările lui în dragoste. La el nu-i o ușurată plăcere de a petrece nu e ambiția ordinară a cuceritorului de femei, la el e o sinceră și adâncă pornire sufletească. El iubește cu adevărat și pe Corina și pe Iulia și pe toate femeile frumoase ale Romei, pentru cari a scris *Arta iubirei*.

Când vede că trebuie să se despartă de ceea ce-i era scump și drag, el dă prietinelor ultimul ospăț. Desnădejea vrea să și-o topiască în acest șgomotos, îmbătător și voluptos *adiv*. În acest act d-l Demetriad s-a întrecut pe el însuși. Ovidiu, răpit în mijlocul acestui vârtej de dragoste, în care se coboară însuși Iulia lui, e fericit; o strajnică și dureroasă fericire. La el nu e exuberanța cinicului sătul și mulțămire, ci fiorul deszădăduțului, care mai gustă o ultimă dată din viața Romei.

lui Ferrer. Manifestanții au străbătut străzile din jurul ambasadei spaniole strigând și fluierând. Manifestațiunile acestea au luat caracterul unei adevărate răscoale, indivizii au dărâmat felinarele, au rupt copaci, au dat foc unor automobile, au tras focuri de revolver asupra gardiștilor. S'au tras patru focuri de revolver în direcțiunea prefectului poliției, care a suferit o ușoară arsură lângă ochiul drept, provocată de flacăra unui revolver. A trebuit ca poliștii să tragă 10 salve spre a împărștia manifestații. În cursul manifestațiunilor un agent de poliție a fost ucis, 16 agenți sau guarzi republicani răniți, 64 agenți răniți ușor. S'au făcut nenumărate arestări. Ziarele spun, că 100 manifestații au fost răniți și s'au făcut 300 arestări.

Din *Triest* se anunță, că spre a protesta contra executării lui Ferrer și ca semn de doliu, greva generală a fost declarată ieri după amiază. Manifestanții au silit magazinele să închidă; chiar cafenelele, restaurantele și teatrele au trebuit să închidă ieri seară. Manifestanții s'au dat la mici escocări. Poliția a făcut mai multe arestări. Seara demonstrațiunile au continuat. Ziarele de seară n'au putut apare.

Manifestațiunile de protestare contra execuțiunii lui Ferrer au avut loc la *Milan*, *Neapole*, *Genua*, *Spezia*.

Un grup de studenți și lucrători au demonstrat alaltăieri seara în fața redacției ziarului clerical »*Alkotmany*« din *București*. Demonstrațiunea e în legătură cu executarea lui Ferrer. Poliția a intervenit și a arestat patru persoane. Mulțimea s'a împărșiat, strigând: »Jos cu călugării. Joi cu călugării clericali!«

STIRILE ZILEI.

— 3 Octomvrie v.

Serbarea școlară ce se va da mâine la 4/17 Octomvrie 1909 în Brașov în amintirea nașterii marelui Mitropolit Andrei Baron de Șaguna, va avea următorul program: 1. Sfințirea apei. 2. »Mărturisire-Vă Domnului«, cor mixt de G. Dima. 3. »Moștenirea lui Șaguna«, discurs rostit de Dr. Alexandru Bogdan, profesor. 4. »Dumnezeul nostru«, cor de bărbăți de D. Cunțan. La sfârșitul serbării se împarte tuturor celor de față portretul lui Șaguna.

O delegație de 30 studenți dela gimnaziul și școala noastră comercială din Brașov, vor pleca mâine după amiază sub conducerea d-lor profesori Dr. I. Blaga și N. Bogdan, la Sibiu, pentru a lua parte la peregrinajul ce se va face Luni la mormântul lui Șaguna din Râșnău.

Un nou proces al »Gazetei«. Senatul de acuză al tribunalului reg. din Târgu-Murășului a hotărât în 12 Octomvrie st. n. 1909 punerea sub acuză a d-lui Augustin Fulea, absolvent de teologie pentru raportul: »Adunarea populară românească din Sâncele apărut în Nr. 206 din 1908 al »Gazetei Transilvaniei«.

Ofițerii ruși în România. Ofițerii ruși, cari au venit în România pentru a studia localitățile istorice ale țării, au fost primiți alaltăieri la Sinaia în audiență de Maj. Sa Regele, reținându-i și la dejun, din care primei Maj. Sa Regele a rostit următorul discurs:

În mijlocul acestei orgii se coboară ca un trăznet August, pentru a infiera cu mărăția lui de Cesar, cu apriga lui mânia, acest imn păgân adus iubirei.

Rolul lui August l-a susținut d-l *Nottara*, care a știut să ne lase acea impresie de măreție ilustră, semi-divină, pe care trebuie s-o facă un împărat al lumii.

Iulia (d-na Ir. Leonescu) a fost înfățișată conștiințios, nu s-a putut ridica însă cu pasiunea ei până la aceea a lui Ovidiu. A fost o Iulia rece, teatrală, n-a fost acea Iulia naivă, copilă pasionată, înebunită de dragoste, la care ne-am fi putut aștepta.

Superioară a fost din punctul acesta de vedere d-șoara Filotti în *Corina*. Pasionată, frumoasă, deșteptată la iubirea curată după o viață de lux și de petreceri cu Ibis, ea suferă cea mai grozavă desamăgire, e chinată de gelozie, și totuși îl iubește așa de mult că ar vrea să trăiască fericit pentru alta, pentru Iulia, dacă nu pentru ea.

Ovidiu e necontestat cea mai de seamă lucrare dramatică a lui Alexandri și e foarte îmbucurător că ea a redobândit și redobândește tot mai mult prețuirea pe care o merită.

I. G. Ionescu-Șișești.

»Cu o mare bucurie salut pe foștii mei tovarăși de arme ca oaspeții noștri la Sinaia și sunt fericit că am această plăcută ocaziune spre a reînvi încrederea pretiniei Mele și a sincerei afecțiunii ce am pentru M. S. Împăratul. Augustul vostru Suveran. Făcând urările cele mai călduroase pentru fericirea Sa și pentru aceea al M. S. Împărăteșei, precum și pentru gloria armatei imperiale, de care Mă simt legat cu atâtea amintiri prețioase și scumpe inimii Mele, ridic paharul în sănătatea MM. LL. Împăratul Nicolae și Împărăteasa Alexandra Feodorovna«.

Seara ofițerii ruși au părăsit Sinaia reîntorcându-se la Ploiești, unde li s-a oferit în restaurantul gării un banchet presădat de d-l general Warthiade.

Din Beiuș li se comunică ziarelor maghiare, că elevii din internatul gr.-or. român au demonstrat în contra trupei de actori maghiari de acolo, gonind pe distribuitorii de afișe strigându-le să nu le aducă »gunoii unguresci«.

Pentru agitație. Tribunalul din Arad a pedepsit cu 3 luni temniță de stat, iar tabla regească din Oradea-mare și curia a aprobat sentința aceasta, adusă economului Todor Stana, care în Aprilie 1907 fiind beat ar fi strigat pe coridorul dela judecătoria din Boroșineu: »Peste 3 luni de zile Ungurii trebuie nimiciți pentru că acest pământ e al nostru, al Românilor«. Judele Papp Takács auzind zberetele Românilor, ar fi ieșit pe coridor și-ar fi încercat să-l liniștească pe Stana, dar fără nici un rezultat, pentru că acesta îl bruscă și pe jude. Deși Stana s-a apărat cu aceea că era beat când a rostit acele cuvinte, el totuși a fost pedepsit la 3 luni temniță de stat.

La masa studenților academici »Dr. Aurel Mureșianu« s-au făcut dela 1 Iulie a. c. următoarele contribuții: venitul fundațiunii »Stroe Beloescu« 44 cor., »Noianac« inștitut de credit 20 cor., Inșoțirea din Apold 5 cor., »Arieșanac« inștitut de credit 20 cor., Fondul diecezan din Gherla 100 cor., »Cordana«, Fofeldea 20 cor., »Iulia«, inștitut de credit 20 cor., »Progresul«, din M.-Illye 30 cor., »Silvania«, inștitut de credit 50 cor., Emanuil Ungurean, avocat Timișoara 20 cor., Dr. Demetru Radu, episcop Oradea 100 cor., »Bistrițianac«, inștitut de credit 40 cor., Dr. Victor Mihályi de Apsa, metropolit Blaj 500 cor.

Pentru administrația »Mesei studenților academici în Cluj«. *Diracțiunea Economului*.

Director de bancă deșinut. Din Deva se anunță, că Gerbert Béla, faimosul director al băncii din Petroșeni, care dăduse faliment în primăvara anului acestuia, a fost deșinut alaltăieri pentru înșelăciun-și falsificare de documente, din care motiv s-a și început în contra lui cercetarea. S-a dovedit că aceasta bancă, care pe mulți Români din părțile a-telei i-a nevo-rocit, are aproape două milioane de coroane la pasive și abia 30-40 mii coroane active.

Fraude la loteria reșatului sarb. Făcându-se revizia cassei loteriei de stat pe clase, s-a constatat o lipsă de 40.000 dinari. Casierul a fost arestat.

Concert. D-șoara Grete Sellen va da Joi în 21 Oct. n. 1909 în sala Redutei un concert la pian cu binevoitorul concurs al d-lui director de muzică R. Lassel, a cântăreței d-na *Baumann-Bretz* și a capelei orașului sub conducerea d-lui Max *Kruase* cu următorul program: 1. *Friedemann-Bach*: Concert de organe D-moll pentru pian. 2. *Gluck*: aria *Klytemnestrei* și aria *Ifigeniei* (solo de sopran). 3. *F. Liszt*: *Anées de Pelerinage*: Sposalizio. 4. *B. Stavenhagen*: a) *Presto*, b) *Pastorale*, c) *Menuetto scherzando*. 5. *L. v. Beethoven*: *Sonata E-moll Op. 90*. 6. *F. Chopin*: *Scherzo H-moll*. 7. *R. Schumann*: piesă de concert G-dur, Op. 92, cu orchestră.

Bilete se capătă în librăria *Hiemesch*. Balcon 3 cor. Fauteliul cor. 2.40. Parchet I. cor. 2., Parchet II. cor. 1.60. Loc de stat I cor. Studenți 60 b.

O nouă invențiune. Inginerii *Wirth* și *Beck*, din *Nürnberg* au născocit un mijloc de-a purta vapoare etc prin raze electrice. Mai întâiu au purtat uneltele de pe o masă de operații, trimițând unde din altă odaie. Acum în urmă s-au făcut încercări pe lacul *Dutzeendeich* de lângă *Nürnberg* și au reușit a mână și cârmui un vaporas, care a făcut tot felul de curbe și întorsături, după cum se voit inginerii. E deosebire adâncă între sistemul Germanilor și cel al Francezului *Gabet*. »La Nature« găsește sistemul german mai neme-

rit, între altele fiindcă are un întârziator cu totul electro-mecanic și nu cu picătură de argint viu ca al lui *Gabet* și deci nu-i pasă de zguduirile vapoarașului.

Avis Românilor din Sibiu. Aducem la cunoștința Românilor Sibieni, că ziarul nostru se află de vânzare cu numărul în fiecare dimineață la colportorul român *Mihail Grozăvescu*.

Intrebuințare multilaterală. Nici o doctorie de casă nu este așa de multe-ori întrebuințată ca spirtul și sarea lui *Moll* (*Franzbrantvein*). Prin fricțiuni alină durerile la reumatism de membre, întărește nervii și ca adăos la băi are bun efect. Sticla 2 coroane. Se trimite zilnic cu rambursă postală de farmacistul A. Moll c. și r. liferant de curte. Viena, *Tuchlauben 9*. În depozitele din provincie să se ceară espres preparatul lui *Moll* cu marca de scut și subscriere. — (6)

LITERE ȘI ARTE.

Arta, morala și cultura.

De prof. univ. I. Volkelt (Lipsca).

Traducere autorizată de

Horia Petra-Petrescu.

(Urmare.)

V.

Dacă 'mi închipui pe artist așa, cum corespunde el idealului descris mai sus în privința legăturii sale față de morală și cultură, atunci stă el totodată într'o anumită legătură cu problemele educației poporului. Simțindu-se un astfel de artist într'o legătură, de sine înțeleasă, cu dezvoltarea celorlalte valori culturale, trebuie, e prea natural, să aibă dorința, ca opera sa să fie în consonanță cu problemele și țintele educației populare. Cu asta nu vreau să zic, că artistul are să tindă să conducă activitatea sa artistică, de dragul scopurilor educației populare, pe alte căi, decât pe acelea, pe cari îl mână geniul său artistic, spre pildă, să-și pună poezia sa dramatică în folosul cultivării și nobilitării poporului. Ar însemna aceasta, dacă vrei să te folosești de o expresie kantiană, a introduce »heteronomia« pe terenul estetic. Acea armonie a dezvoltării artei cu interesele educației populare se înțelege astfel, că *nesilit*, din *necesitatea intrinsecă* a operelor de artă purtate de ideea comunității culturale, rezultă totodată și înaintarea problemelor educative ale poporului. Firește, o știe și artistul, că poate să ajungă, în urma însușirilor proprii ale artei, la unele divergențe între cele două domenii. El știe, că trebuie, fatalmente, să se nască, dacă are arta misiunea de a da expresie la tot ce este omenește important, și opere de artă într'o direcție liber-cugetătoare, sau revoluționară din punct de vedere etic, sau de un erotism îndrăgnet, și știe că în urma acestor opere, anumite clase de oameni: tinerii, cei de pe o treaptă mai strâmtă culturală și firi speciale, pot să aibă pagube grele, dacă ajung sub influința unor astfel de opere de artă. Dar artistul acesta își va zice într'același timp, că sau se vor putea preîntâmpina pericolele acelea, sau se vor putea contrabalansa cu succes relele, cari au ajuns deja în acțiune, dacă părinții, institutorii, crescătorii și în general toate cercurile conducătoare ale societății omenești vor pricepe bine și vor pune în praxă problemele educației poporului.

Astfel ar fi legătura între dezvoltarea artei și a educației populare, în caz ideal, adică, dacă presupunem, că artiștii se simțesc una cu dezvoltarea valorilor înalte de cultură, dacă trăește și prosperază în public conștiința despre importanța problemelor educației populare și dacă aceste probleme sunt interpretate corect și duse în îndeplinire conform scopului din partea artiștilor chemați. Dar pe de-o parte descrii acest caz ideal și pe de alta recunoști cu rușine, că stările de astăzi sunt departe, ca cerul de pământ, de această stare ideală.

În privința artiștilor, mai întâi, nu cred să mă înșel, dacă susțin, că este foarte, foarte indiferentă, la partea cea mai mare din ei, legătura în care stă creațiunea lor artistică față de interesele educației poporului. Ei sunt atât de cuprinși de experimentele lor tehnice și de goana, de a presta ceva uimitor, ceva nemișăuzit, încât lipsesc de-adreptul ori ce legături între tendințele lor și problemele educației populare. Conștiința, că arta este plină de dignitate și că are o măreție intrinsecă, îi aduce la concluzia, că nu-și bat

de loc capul, dacă în urma ei creșterea speciei omenești este promovată sau este servită rău.

(Va urma).

ULTIME ȘTIRI.

Budapesta, 16 Oct. Figuri noi se ivesc pe arena politică. Baronul *Sammul Iosika*, fost ministru à latere în cabinetul lui *Banffy* a făcut mai multe vizite lui *Wekerle*, în cursul zilei, conferind despre situația politică. Alte știri aduc în combinație persoanele lui *Hieronimy* și *Szapary*, cari ar fi inclinați a ezecuta ajurnarea camerei.

Wlassics a zis înaintea unui gazetar: eu încă de ieri am isprăvit — refuzând propozițiile lui *Wekerle*.

În clubul vechilor liberali, *Tisza* a declarat, că e treaba lui *Wekerle* să descurce ce-a incurcat.

Budapesta, 16 Octomvrie. Ziarul deputatului *Hodja* declară în numărul său de ieri, că în caz dacă formarea noului cabinet va fi încredințată contelui *Andrassy* sau unui alt bărbat de stat, care ar fi pentru votul universal, direct și secret, deputații naționalitaților vor sprijini gruparea lui *Iusth*.

Iasi, 16 Oct. În toate parochiile din Moldova și în deosebi aici se vor ținea mâne, în urma unei circulare a Mitropolitului Moldovei, parastase solemnne intru pomenirea de veci a Mitropolitului Șaguna. Mâne după amiază se va ținea în Teatrul național o serbare comemorativă. Vor vorbi d-nii *A. Cuza*, *A. Xenopol*, *Archieleul Munteanu* și un student.

Roma, 16 Octomvrie. Un anarhist a aruncat ieri o bombă într'o biserică, pe când se celebra serviciul divin. Nu e nici un rănit. *Atentatorul* a declarat că a voit să demonstreze contra executării lui *Ferrer*.

Turburările provocate de executarea lui *Ferrer* au luat proporții periculoase în *Milano*. Mulțimea a voit să ridice baricade. Autoritățile au fost nevoite să recurgă la ajutorul unui puternic detașament de soldați. *Miliția* a șarjat mulțimea cu baionetele pe arme. Multe persoane au fost rănite. *Bursa muncii* a proclamat greva generală pentru 24 ore. *Circulația* a încetat. Ziarele n-au apărut.

Paris, 16 Oct. Aproape în toate orașele din Franța se repetă zilnic demonstrațiunile anti-spaniole. Vreo 10,000 demonstranți au atacat ieri cu pietrii consulatul spaniol din *Dijon*. *Poliția* și *gendarmii* au restabilit ordinea. Sunt mulți răniți.

Triest, 16 Oct. În ședința de ieri a dietei a vorbit deputatul *Rascovici*, care în câteva cuvinte a adus elogiul lui *Ferrer*. În timpul vorbirii toți deputații s-au ridicat în picioare. La sfârșit a propus ca în semn de doliu dieta să suspendeze ședința. Toți deputații au părăsit sala.

Proprietar: Dr. Aurel Mureșianu.

Râm.

Redactor respons.: Victor Branisce.

Medicul român în Karlsbad

Dr. ENEA NICOLA

dela facultatea din Viena, dă consultațiuni în Karlsbad, »Haus Feigenbaum« vis-à-vis de *Mühlbrunn*.

Să capetă pretutindeni

Cremă de dinți indispensabilă
conservă dinți curați, albi și sănătoși

